

Genç Mentörler İçin Akran Mentörlüğü Rehberi

AB Erasmus+ Stratejik Ortaklık Projesi

“Engelli Gençlere Uzaktan Danışmanlık Yapmayı Kolaylaştırıcı Mobil Akran Mentörlüğü Uygulaması Geliştirme”

Proje numarası: 2017-1-TR01-KA205-039752

Genç Mentörler için Akran Mentörlüğü Rehberi

Fikri Çıktı No	2
Aktivite	A1
Durum	Nihai Belge
Proje Başlangıç Tarihi	01/09/2017
Proje Süresi	24 ay
Yazarlar	REDVET ve diğer ortaklar

İÇERİK

1. GENÇLİK MENTÖRLERİ İÇİN KAPSAMLI KILAVUZ	1
2. ENGELLİ BİREYLER İÇİN MESLEKİ MENTÖRLÜK	1
2.1. Dengeleme Fırsatları	3
2.2. Kariyer Hazırlık Çerçevesi	4
2.3. Dezavantajlı Gençlerin İhtiyaçları	4
3. DEZAVANTAJLI GENÇLERİN İŞ ORTAMINDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR.....	8
4. MENTÖRLÜĞÜN GELİŞİMSEL İÇERİĞİ VE ROLÜ.....	11
4.1. Karşılaşılan Zorluklar.....	11
4.2. Gençlik Gelişimi ve Genç Liderlik Yeterliliklerinin Geliştirilmesi	12
4.3. Beş Gelişimsel Alan.....	15
5. KARIYER HAZIRLIĞI İÇİN MENTÖRLÜK	16
6. ENGELLİ GENÇLERE MENTÖRLÜK SÜRECİNDE DAİR İPUÇLARI	17
7. ENGELLİ BİREYLERE ÖZGÜ MENTÖRLÜK PROGRAMI AKTİVİTELERİ.....	20

1. GENÇLİK MENTÖRLERİ İÇİN KAPSAMLI KILAVUZ

Mentörlük, çalışanların potansiyellerini ortaya çıkarmaları için fırsatlar yaratan bir süreçtir. İstihdam kapasitesinin geliştirilmesine yardım eder. Mentör ve mentinin mentörlük süresince, işbirliği yapma ve içgörü geliştirme fırsatını bulduğu profesyonel ilişkileri teşvik eder. Karşılıklı görüş alışverişinde bulunma imkanı sağlar. Mentinin kariyer gelişimini desteklemek için yapıcı ve iyi belirlenmiş, uygulanabilir açık tavsiyelerin sunulabileceği bir ortam sağlar. Mentörlük ayrıca, özellikle kadınlar, engelli bireyler, ırksal, etnik ve etnik-dinsel azınlık gruplarının üyeleri gibi dezavantajlı gruplara yönelik istihdam fırsatlarını eşitlemeye çalışır ve onların kariyer gelişimlerini teşvik eder.

Bu kılavuz ‘Benim Akran Mentörüm’ projesinde mentör olarak görev alacak olan gençlik çalışanları ve genç akranlar için temel eğitim materyali olarak geliştirilmiştir. Engelli gençler de dahil olmak üzere, yetişkinliğe geçiş aşamasındaki gençler için mentörlük programı tasarlayan bireylere birincil kaynak olarak hizmet vermesi için oluşturulmuştur. ‘Benim Akran Mentörüm’ projesi, Android cihazlar için proje kapsamında geliştirilmiş olan akran mentörlüğü mobil uygulamasını kullanmayı amaçlamaktadır. Gençlik çalışanları tarafından eğitilmiş olan genç akran mentörü, uygulamaya başlamadan önce, mobil uygulamadan yararlanabilir. Bu uygulama, hareket etme imkanları sınırlı olan bireylerin zorluklarına çözüm getirecek sanal oturumları içeren bire bir akran desteğini kolaylaştırır.

Bire bir akran mentörlüğü, başarılı bir çalışma ortamı oluşturarak bireyin gelecekteki başarısına odaklandığından, kariyer odaklı bir yönderlik olarak adlandırılmaktadır. Kariyer odaklı mentörlük sayesinde engelli gençler, özgüvenlerini ve sosyal becerilerini geliştirirken aynı zamanda iş alışkanlıklarını, takım çalışmasını, meslektaşları ile iletişimi öğrenebilir ve mesleki yeterliliklerini zenginleştirebilirler.

2. ENGELLİ BİREYLER İÇİN MESLEKİ MENTÖRLÜK

İyi yapılandırılmış mentörlük ilişkileri, kişisel gelişimin bir aşamasından diğerine geçmekte olan gençlere önemli katkılar sağlar. Nesiller boyunca, aile ve yakın çevre ağı, gençler için temel mentörlük kaynağı olarak hizmet etmiştir. Bugün ise bu çevre, okullarda, toplum temelli organizasyonlarda ve işletmelerde gönüllü olan gençleri de kapsayacak şekilde

genişlemiştir. İyi yapılandırılmış mentörlük ilişkileri, engelli gençlere iki temel yolla yardım etmektedir.

- Ergenlikten genç yetişkinliğe geçiş sürecinde yaşanan sorunları çözmeye yardımcı bulunur.
- Gençlerin akademik sosyal ve toplumsal hayatlarındaki seçimlerini yaparken daha sağlıklı karar almalarına yardımcı olur.
- Gençleri; akademik, toplumsal ve sosyal yaşam alanlarında üretken kılar ve doğru seçimler yapması için yönlendirir.

Mentörlük aracılığıyla kurulacak olan destekleyici nitelikteki yetişkin ve akran ilişkisi, gençlerin eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmelerinde ve iş dünyasında aktif olmalarında önemli rol oynamaktadır. Okul ve iş dışındaki diğer çalışmalarla ilgilenmelerinde de kritik roldedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki mentörlük bireyin tatmin edici bir yaşam sürme şansını attırmaktadır. Gençlerin bu olumlu ve tatmin edici yaşam deneyimlerine erişme şansı, büyük ölçüde onlara mentörlük etmek için istekli ve hazır olan akranlarına ulaşmalarına bağlıdır. Ne yazık ki, ergenler, genç yetişkinler ve dezavantajlı gençler gibi mentörlük hizmetine en çok ihtiyaç duyan grupların, mentörlük hizmetine ulaşmaları diğer gruplara göre daha düşük olasılıklıdır.

Sanılanın aksine gençlere mentörlük yapmak zor bir süreç değildir. Gençlerin büyük oranda eğitim, kariyer, sosyal ve kişisel hedeflerini gerçekleştirmelerinde yardımcı olan, destekleyici mentörlerle çalışmak için istekli oldukları bilinmektedir. Mentörlük sürecinde güven duygusu büyük bir öneme sahiptir. Mentörlük ilişkilerinde gençlerin var olan sorunları tedavi etmek veya çözmek isteyen, ebeveyn rolünü üstlenen, yargısal veya aşırı derecede eleştirel olan bir kişi ile sağlıklı iletişim kurma ve güvenme şansı yoktur.

Mentörlük sürecinin bir çok türü olabilmektedir. Ancak, mentörlük programları düzenlenirken göz önüne alınması gereken dört ortak özellik vardır:

- Mentör ve mentiler uzun vadeli bir taahhütte bulunmalıdır (genellikle en az altı ay)
- Mentörler, mentileri ile saygı ve güven ilişkisi oluşturmaya odaklanmalıdır.
- Mentiler ve mentörler, sürece başlarken kendilerinden ve mentörlük sürecindeki ortağından beklentilerini net ve adil bir şekilde belirlemelidir.
- Mentör ve mentiler, güçlü bir mentörlük ilişkisinin kurulabilmesi için düzenli aralıklarla buluşmalı ya da iletişim kurmalıdır.

- ✓ Mentör ve mentiler en az altı ay boyunca ayda en az dört saat olacak şekilde düzenli aralıklarla toplanmalıdır.
- ✓ E-mentörlük için, her hafta olacak şekilde en az altı ay boyunca 30 - 45 dakikalık çevrimiçi zaman önerilmektedir.

Dezavantajlı gençler kendi kendilerine yetebilmeleri, sağlıklı olmaları, iyi bir aile ve sosyal ilişkiye sahip olmaları, meslek sahibi olabilmeleri ve genel olarak topluma katkıda bulunmaları için ailevi, eğitsel, sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Yeterli destekleri olmadan, eğitim sürecinden meslek hayatına geçmekte olan dezavantajlı gençlerin aşağıda belirtilen durumlarla karşılaşma olasılıkları diğer akran gruplarına göre daha yüksektir:

- Yoksulluk içinde yaşamak ve kamu yardımına bağımlı olmak
- Kronik sağlık problemlerinin varlığı ve kapsamlı sağlık sigortasından yoksun olmak
- İşsizlik veya eksik istihdam
- Aile üyelerine maddi anlamda bağımlı olmak

Diğer gençlere kıyasla, dezavantajlı gençler önemli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bunlar;

- Lise eğitimini yarıda bırakma olasılıkları, lise eğitime başlama ve bitirme olasılıklarından iki kat daha fazladır. Lise eğitimlerini tamamlayan dezavantajlı gençlerin ise yüksek öğrenimlerinde daha az ders yükü alma olasılıkları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Hayatlarının bir döneminde ruh sağlığı bozukluğu ile karşı karşıya kalma olasılıkları daha yüksektir. Dezavantajlı grupların hepsinde zihinsel bir rahatsızlık bulunmamaktadır ancak; depresyon, anksiyete ve sosyal fobi gibi ruhsal sağlık sorunlarıyla karşı karşıya gelme riski daha fazladır.
- Çocuk suçluluğuna dahil olma olasılıkları dört kat daha fazladır.

2.1. Dengeleme Fırsatları

Dezavantajlı gençlerin çoğu, dezavantajlı olmayan akranlarıyla karşılaştırıldığında gerekli kariyer hazırlık fırsatlarına sahip değildir. Geçmişte, dezavantajlı gençler için kariyer planlama süreci çoğunlukla kişisel seçimlerini yansıtmamaktaydı. Aksine, dezavantajlı birçok genç kendi kariyer planlama sürecinde pasif rolde bırakılmıştır. Çevresi tarafından önerilen bu

kariyer seçenekleri ise danışmanların düşük beklentilerini yansıtan, koruma ve destek ihtiyacı olarak algılanan ve öncelikli olarak kendi kaderini tayin etmekten ziyade toplumun erişilebilirliği tarafından yönlendirilen seçenekler ile kısıtlı kalmıştır. Sonuç olarak, birçok genç motive edici ve tatmin edici buldukları kariyer seçeneklerine erişme şansına sahip olamamıştır.

Dezavantajlı gençlerin diğer akranlarıyla aynı kariyer hazırlık ve iş temelli öğrenme fırsatlarına erişim sağlaması durumunda, var olan bu gerçeklikler büyük ölçüde tersine çevrilebilir. Mentörlük, dezavantajlı gençlerin başarıya ulaşmasında ve uzun süredir devam eden bu durumu kırmada önemli bir rol oynayabilir.

2.2. Kariyer Hazırlık Çerçevesi

Kariyer hazırlıklarıyla ilgili literatür tüm gençlerin aşağıda belirtilen fırsatlara ihtiyaç duyduğunu göstermektedir:

- Yüksek kaliteli standartlara dayalı eğitime erişim
- Kariyer seçenekleri hakkında bilgi sahibi olmak ve yapılandırılmış stajlar dahil olmak üzere, iş dünyasında daha erken yer almak
- Sosyal, sivil ve liderlik becerilerini geliştirme fırsatları
- Bakım veren yetişkinlerle kurulacak güçlü ilişkiler
- Akranlarıyla etkileşim kurmak için güvenli yerlere erişim
- Destek hizmetleri ve bağımsız yetişkin olmalarına izin veren özel konaklama olanakları

2.3. Dezavantajlı Gençlerin İhtiyaçları

Öğretim süreçlerini tamamlayarak meslek hayatına geçiş sürecinde olan dezavantajlı gençleri yönlendirmeye yardımcı olabilecek kapsamlı kariyer merkezli rehber olarak adlandırılan beş kategori vardır: Hizmet sağlayıcıları, eğitimciler, hükümet programları, mentörlük organizasyonları ve rehberlik örgütleridir.

Engelli Gençlere Yönelik İş Rehberi	
Genel İhtiyaçlar	Özel İhtiyaçlar
Okul Temelli Hazırlık Deneyimleri	Gençlerin, eğitim ortamlarında en yüksek seviyede performans gösterebilmeleri için, standartlara, net performans beklentilerine ve mezun oldukları okul seçeneklerine dayalı öğrencilerin ilgi ve becerilerini temel alan eğitim programlarına katılmaları gerekmektedir.

	<p>Bu nitelikleri sağlayabilecek eğitim programlarında bulunması gereken başlıca bileşenler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Devlet standartlarına dayanan akademik programlar • Mesleki ve endüstri standartlarına dayalı kariyer ve teknik eğitim programları • Okul, iş ve toplum temelli öğrenme deneyimlerinin uluslararası tasarımına dayalı müfredat ve program seçenekleri • Birebir dersler gibi ekstra destekler de dahil olmak üzere küçük ve güvenli öğrenme ortamları • Kalifiye eleman kadrosu ve desteği • Çoklu ölçüm aracı içeren bir değerlendirme sistemine erişim • Farklı kariyer seçimlerine olanak sağlayan mezuniyet standartları <p>Bunlara ek olarak engelli gençler için aşağıda belirtilen durumların göz önüne alınması gerekmektedir</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kişisel kariyer planını oluşturmaları, planlanan kariyer basamaklarını uygulamak için bireysel geçiş planlarını kullanmak ve okul sonrasında da bu stratejileri kullanarak devam etmek • Okuldaki özel ve bireysel öğrenme mekanlarına erişim sağlamak • İhtiyaç duyacakları yapısal gereksinimlerin (mekandaki erişim olanakları) bilgisine sahip olmak ve mekan da dahil olmak üzere eğitsel süreçleri kontrol etmek • Okul personeli olan veya olmayan yüksek nitelikli kariyer danışmanları tarafından desteklenmek
Kariyer Planı Hazırlama ve İş Temelli Öğrenme	<p>Gençlerin isteklerini gerçekleştirmeleri ve kariyerleri hakkında bilinçli seçimler yapabilmeleri için kariyer hazırlığı ve iş temelli öğrenme deneyimleri önemlidir. Bu deneyimler diğer kurumlarla iş birliği yapılarak okul saatleri boyunca veya okul sonrası programlarla sağlanabilir. Gençler kariyer seçimlerini yaparken aşağıdaki bilgilere ihtiyaç duymaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin okul süresince ve okul sonrası tercihlerini ve ilgi alanlarını tanımlamaya yardımcı olacak kariyer değerlendirmeleri • Orta öğretim sonrası eğitime ve diğer yaşam boyu öğrenim fırsatlarına teşvik edilmesi • Yaşam masrafları, eğitim gereksinimleri, gelir potansiyelleri ve birikim değerlendirmeleri hakkında bilgiye sahip olma • Sosyal beceriler olarak da adlandırılan iş arama becerileri ve işyeri temel becerilerini geliştirmek için tasarlanmış eğitim fırsatlarına sahip olma <p>Kariyer hedeflerini tanımlamak ve elde etmek için, gençlerin aşağıdakileri içeren bir dizi yaşantıyı deneyimlemeleri gerekmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Saha ziyaretleri ve iş başı eğitim gibi çeşitli iş tabanlı arama faaliyetlerine katılma fırsatları • Okul programlarında yer alan topluma hizmet uygulamaları da dahil

	<p>olmak üzere ücretli ya da ücretsiz çeşitli iş başı eğitim deneyimleri edinme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sosyal yaşamında ve iş yaşamında kullanacak olduğu becerileri öğrenme ve bunları iş yerinde deneyimleme fırsatı elde etmeleri • Bir kariyer alanına ilişkin belirli mesleki beceriler hakkında ilk elden öğrenme fırsatlarının olması <p>Bunlara ek olarak engelli gençler için aşağıda belirtilen durumların göz önüne alınması gerekmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kariyer seçimleri ve kariyer planlaması arasındaki destekleyici ilişkileri anlamak • Fiziksel engeliyle ilgili iş destekleri ve yapısal (mekânsal) ihtiyaçları ifade etmeyi öğrenmek • Eğitim, öğretim ve mesleki ortamlarda uygun destekleri ve makul olanakları bulmayı, talep etmeyi ve güvenceyi sağlamayı öğrenmek
Gençlik Gelişimi ve Liderlik	<p>Gençlik gelişimi, gençlerin ergenlik ve yetişkinlik sorunlarıyla başa çıkmalarını, onların beceri ve yetkinlik kazanmalarına yardımcı olan eş güdümlü, ilerici bir dizi etkinlik ve deneyim yoluyla hazırlayan bir süreçtir. Gençlik liderliği de bu sürecin bir parçasıdır.</p> <p>Bilinçli kararlara dayanarak kendi yaşamlarını kontrol etmek ve yönlendirmek için, tüm gençlerin aşağıda belirtilen fırsatlara ihtiyacı vardır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yetişkinlerle güçlü ilişkiler kurmak için tasarlanmış formal ve informal mentörlük etkinlikleri • Akranlar arası rehberlik fırsatları • Çeşitli bağlamlarda rol modelleri gözlemleme • Kendini savunma ve çatışma çözme becerileri gibi eğitimler alma • Toplumsal hizmet uygulamaları dahil olmak üzere, kişisel liderlik ve gençlik geliştirme faaliyetlerine dahil olma • Gençlerin liderlik yapmasına ve benlik saygısı geliştirmesine olanak sağlayacak fırsatların verilmesi <p>Bunlara ek olarak engelli gençler için aşağıda belirtilen durumların göz önüne alınması gerekmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Engelli ya da bedensel engeli olmayan bireyler de dahil olmak üzere mentörlere ve rol modellere sahip olmak • Engellilik tarihi, kültürü ve engellilere uygulanan kamu politikası konularının yanı sıra engellilerin hakları ve sorumlulukları hakkında bir anlayış geliştirmek
Bağlantılı Faaliyetler Aile katılımı ve Destekler	<p>Gençlerin seçtikleri okul sonrası kariyer seçeneklere erişmelerine yardımcı olacak programlara, hizmetlere, etkinliklere ve desteklere ihtiyacı vardır.</p> <p>Tüm gençlerin ayrıca aşağıdakilerden birine veya daha fazlasına ihtiyacı</p>

	<p>olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel ve ruhsal sağlık hizmetleri • Ulaşım hizmetleri • Birebir ders • Finansal planlama ve yönetim • Yapılandırılmış düzenlemeleri içeren kurumlar ve yetişkin servis ajansları aracılığıyla okul sonrası program destekleri • Diğer hizmetlere ve fırsatlara bağlantılar (ör., Eğlence) <p>Bunlara ek olarak engelli gençler için aşağıda belirtilen durumların göz önüne alınması gerekmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uygun yardımcı teknolojilerin kullanılması • Topluluk oryantasyonu ve hareketlilik eğitimi (örneğin, erişilebilir ulaşım, otobüs güzergahları, konut ve sağlık klinikleri) • Bağımsız yaşam merkezleri ve diğer toplum tabanlı destek servis ajansları gibi eğitim programı sonrası desteklere erişim sağlama • Refakatçilerin, okuyucuların, tercümanların veya diğer hizmetlerin dahil olduğu kişisel yardım hizmetleri • Gençlerin kamu yardımından kendi kendine yeterliliğe geçişte bu faydaları en üst düzeye çıkarabilmesi için etkililik-planlama danışmanlığı
Aile Katılımı ve Desteği	<p>Ebeveynlerin, aile fertlerinin veya diğer bakıcı yetişkinlerin (vasi) desteği ve katılımı, gençlerin sosyal, duygusal, fiziksel, akademik ve mesleki gelişimlerini teşvik etmekte ve okul sonrasında kariyer gelişimlerinin sonuçların daha iyi olmasına katkı sağlamaktadır.</p> <p>Tüm gençlerin aşağıda belirtilen özelliklere sahip ebeveynlere, ailelere ve diğer bakım veren yetişkinlere (vasi) ihtiyacı vardır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gençlerin güçlü yönleri, ilgi alanları ve ihtiyaçları üzerine kurulu potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlayacak beklentilerin belirtilmesi ve her bir gencin bağımsız ve kendi kendine yeterlilik elde etme yeteneklerini güçlendiren teşviklerin yapılması • Gençlik yaşantılarına devam ederken bir yandan da yetişkinliğe doğru ilerlemelerini teşvik etmek • Mesleki olanaklar, eğitim ve toplumsal kaynaklar hakkında bilgiye erişme • Okullar ve sosyal ortakları ile mesleki hayata geçiş planlamasında aktif rol almak • Tıbbi, profesyonel ve akran destek ağlarına erişim <p>Ayrıca, engelli gençlerin aşağıda belirtilen özelliklere ve bilgiye sahip ebeveynlere, ailelere ve diğer bakım veren yetişkinlere (vasi) ihtiyacı vardır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gençlerin engelliliğinin, eğitim, istihdam ve günlük yaşam seçeneklerini

	<p>nasıl etkilediğini bilme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dezavantajlı gençlerle ilgili mevzuat kapsamında hak ve sorumluluk bilgisine sahip olma • Dezavantajlı gençler için mevcut program, hizmet, destek ve konaklama bilgilerine erişim bilgisine sahip olma • Bireyselleştirilmiş planlama araçlarının, gençlere meslek yaşamındaki hedeflerine ve kişisel hedeflerine ulaşmada nasıl yardımcı olabileceğinin anlaşılması
--	---

3. DEZAVANTAJLI GENÇLERİN İŞ ORTAMINDA KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Engelli olmak, kimsenin iş bulmasını engellememelidir ve ayrımcılık yapılmasına neden olmamalıdır. Ancak, işyerinde engelli bireylerin haklarını anlamak oldukça kafa karıştırıcı olabilir. Bu nedenle bu bölümde mentörlerin bilmesi gereken bazı önemli bulgulara yer verilecektir.

1: İşyerinde ‘Engellilik’ oldukça geniş bir terimdir.

Çoğunlukla insanlar “Engelli” terimini düşündüklerinde, zihinlerine sadece tekerlekli sandalyeleri kullananlar gibi fiziksel engeli olan bireyler gelir. Fakat işyerinde, engellilik fiziksel, entelektüel, psikiyatrik, duyuşsal, nörolojik veya öğrenme engellerini ifade edebilir. Hepatit C veya HIV pozitif kişiler bile iş yerinde engelli olarak sayılabilir.

Neden anlamlı gelmiyor? Temel olarak, yasalar sadece fiziksel bir engelli olan kişileri korumaz aynı zamanda engelli nedeniyle ayrımcılığa uğrayan herkes için uygulanır.

2: Ayrımcılık kabul edilemez ve yasadışıdır.

Özetle, engelli bireylere karşı yapılan ayrımcılık, bir engeli sahip olduğu için haksız muamele gören ve çalışma olanağı verilmeyen kişilere yapılan davranışları tanımlamaktadır.

Pek çok ülkede yasalar, engelli bireylerin haklarının, iş görüşmesinden başlayarak işten ayrılma da dahil olmak üzere sürecin her evresinde ayrımcılıktan korunmasını sağlamaktadır. Üzücü gerçek ise, bazı işverenlerin halen engelli bireylerin başvurularına karşı ayrımcılık yapmalarıdır.

Bazen bu ayrımcılık, işe başvuran kişinin çok yavaş olduklarını varsayarak iş için değerlendirilemeyeceklerini söylemek kadar bariz bir şekilde olurken bazen de işyerlerinde

tekerlekli sandalye kullanan kişiler için uygun erişim seçenekleri sunulmayarak ayrımcılığın dolaylı şekilde yapıldığı görülmektedir.

3: Bazı durumlarda işveren, bedensel engelinden dolayı kişinin o işe uygun olmadığını belirtebilir.

Bazı durumlarda bir şirketin bedensel engelinden dolayı kişileri belirli pozisyonlarda çalıştırmamasının yasal çerçevede bir yeri olmayabilir. Bu durum ancak engelli kişinin pozisyonun gerekliliklerini yerine getirememesi durumunda geçerli olabilmektedir. Başka bir deyişle, kişi işinin gerektirdiği görevlerini yerine getirebilmelidir.

Bu “Mesleki Gereksinimler” işe özgüdür. Örneğin, görme işlevlerinde bozukluğu olan kişi, teslimat sürücüsü olma şartlarını yerine getiremeyebilir. Ancak, bireylerin engeli kendi performansını etkilemezse, bu kişi diğer işe başvuran kişilerle adil bir değerlendirmeyi hak eder ve işverenlerin sadece engelliliği nedeniyle onu reddetmelerine izin verilmez. İstihdam sürecinde yasaların varlığı, bireylerin işe alımlarda eşit şart ve haklara sahip olması konusunda güvence sağlamaktadır.

4: Bazı durumlarda, işyerleri engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için değişiklikler yapmalıdır.

Bazen bir işyerinin engelli çalışanlar için erişilebilir ve güvenli hale getirilmesi için bazı düzenlemeleri yapması gerekebilir.

Yapılan bu düzenlemeler, işverenler tarafından iş teklif edilen engelli bireyin ya da mevcut çalışanın işin gerekliliklerini yerine getirebilmelerini sağlamak için yapılan makul düzenlemeler olarak görülmelidir.

İşyerine girişlerde rampa takılması, tekerlekli sandalye erişimine izin vermek için genişletilmiş kapıların yapılması ya da daha büyük bir bilgisayar ekran alınması gereklilikler arasında olabilir. Bu düzenlemeler her işyerinde işverenin sorumluluğunda yapılmaktadır.

İşverenler, yapılacak olan bu düzenlemelerin işyeri için yüksek maliyetli ve yapımının çok zor olduğunu belirtilirse bu değişiklikleri yapmak zorunda değildirler.

Yukarıda belirtilen durumun aksine, işverenler her zaman bu değişim maliyetlerini kendileri karşılamak zorunda değildir.

İşyeri Tadilat Planı (her ülkenin sahip olması gereken), işyerinde değişiklik yapmanın veya engelli çalışan için ekipman alınması gereken durumlarda yardımcı olabilir (bkz. ülke düzenlemeleri).

5: Patronunuza engel durumunuz hakkında bilgi vermek belirli durumlar dışında sizin tercihinize kalmıştır.

Engelli bireyin engel durumu diğer iş arkadaşlarını tehlikeye atma potansiyeline sahipse veya engelli birinin işi yapma potansiyelini etkilemekteyse bu durum hakkında sadece işverenine bilgi vermekten sorumludur.

Örneğin, kişi epilepsi hastası ise ve işinde ağır makine kullanıyorsa, işverenini bu konu hakkında bilgilendirmelidir.

Ayrıca, başka bir kişinin işvereninize herhangi bir hastalık, sakatlık veya yaralanma hakkında bilgi vermenize izin vermediği durumlarda, gereken bilgilendirme yapılmadığı için durumun tekrarlanması veya kötüleşmesi durumunda işçi tazminatı tarafından karşılanmayabileceği unutulmamalıdır.

Belirtilen durumlar dışında kişinin engeli hakkındaki bilgileri söyleyip söylemeyeceği tamamen kişinin kararına aittir. Bazı insanlar bu durumu gizli tutmayı tercih ederken, diğerleri rahatça paylaşabilmektedir.

Burada kişinin durumunu paylaşmasında önemli olabilecek husus işverenlerin engelliliği bilme durumunda kişinin çalışmasını kolaylaştırmak için işyerinde yapılacak değişiklikler konusunda katkı sağlayıcı olabilmesidir.

6: İşverenin, diğer çalışanlara engelli çalışanın engel durumu ile ilgili bilgi vermeye yetkisi yoktur.

Meslektaşlarına engelli olup olmadığını söylemek meslektaşlarının sağlığı ve güvenliğini tehdit etmediği sürece kişinin kendi tercihinin bağlıdır (bkz. Ülke düzenlemesi).

7: İşyerinde uzun süredir devam etmekte olan bir ayrımcılık varsa, engelli kişi haklarını kullanmak için harekete geçebilir.

İlk adım olarak, konuyu doğrudan ilgili kişilerle veya bir yönetici, amir veya insan kaynakları departmanı ile görüşmeyi seçebilir.

Bu durum mümkün değilse , Engelliler İnsan Hakları Komisyonuna şikayette bulunabilirler.

Komisyonu yapılan şikayetin yazılı olması ve ne zaman, nerede, ne olduğu ve kimin bu olay içinde yer aldığı belirtilmesi gerekmektedir. Doldurulabilen, posta veya faks yoluyla gönderilebilen şikayet formlarının yanı sıra çevrimiçi olarak şikayet formu oluşturabileceğiniz olanaklar mevcuttur.

4. MENTÖRLÜĞÜN GELİŞİMSEL İÇERİĞİ VE ROLÜ

Günümüzde, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi, diğer nesillerin deneyimlediğinden daha uzundur. Bu değişim dinamiğinin tanımlanmasında 14-24 yaş grubu çocuk ve gençler bu kılavuzun odağı olarak seçilmiştir.

Gençlerin gelişim sürecinde net olarak izlediği doğrusal bir yol mevcut olmasa da, gençler ve genç yetişkinler için mentörlük programlarının tasarımında rehber olacak bilişsel, motivasyonel, kişilerarası ve fiziksel gelişim dönemleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Gençlik gelişimi ile ilgili literatür, gençlikten yetişkinliğe geçişte yetkinliğe ulaşması gereken aşamaları gelişimsel bağlamda şu şekilde tanımlar:

- Sosyal yetkinliklerin geliştirilmesi
- Destekleyici ilişkilerin kurulması
- Topluluklara katılım
- Bağımsızlığın sağlanması

Sosyal yetkinlikler, gençlerin yetişkinliğe geçebilmesi için ihtiyaç duydukları bir dizi beceri ve bilgiyi içermektedir. Kariyer seçimleri yapmak ve çalışmaya hazırlanmak, gençlerin bu dönemde bilgi geliştirmeye ihtiyaç duydukları temel alanlar olarak belirlenmiştir.

Açıktır ki, gençlerin ilgileri, zevk alacağı ve faydalanacağı aktivite türleri gençlerin olgunlaşması ve deneyim kazanmasıyla değişecektir.

Yukarıda belirtilen yetkinliklerin başarılmasını sağlamak için, bu yaş aralığına hizmet eden mentörlük programları, gençlerin yapıcı akran ilişkilerinin yanı sıra bire bir değişimlere girme fırsatları içermelidir.

4.1. Karşılaşılan Zorluklar

Olgunluğa ulaşan birçok dezavantajlı genç, küçük yaş gruplarında aldıkları hizmetleri artık alamayabilirler.

Yetişkinliğe doğru gelişim, pek çok genç için kolay değildir.

Gençler bağımsızlıklarını sağlamak için ailelerinden ziyade akranlarından onay alma ihtiyacıyla dışarıya yönelmekte ve kendini tanıma mücadelesi bazen riskli hatta ölümcül davranışlara yol açmaktadır.

Aynı zamanda, ergenler ve genç yetişkinler için hazırlanan programlar ve hizmetler genellikle finansal kaynaklardan yoksundur ya da tutarsızlıklar, sistem boşlukları ve zorluklarla boğuşmaktadır. Bir mentörlük programı tüm bu zorlukları çözemez, ancak program tasarımı bazı özel zorlukların üstesinden gelinebilmektedir.

Hiçbir mentörlük programı gençlik karşısında tüm zorlukları çözemesi de, iyi tasarlanmış mentörlük programları engelli gençlere aşağıda belirtilen yollarla yardımcı olabilir:

- Gençlerin yeni ortaya çıkmakta olan bağımsızlığını tam olarak anlayamayan veya gençlerin yetişkinliğe geçişinde yüksek beklentileri olmayan ebeveynler veya diğer aile üyeleriyle iletişim kurma
- Akademik becerilerin geliştirilmesine yardımcı olmak
- Gençlerin kariyer fırsatlarını keşfetmesi için fırsatları teşvik etmek
- Akranlarıyla sosyalleşme fırsatlarını geliştirmek ve arttırmak
- Yetişkin servis sistemine nasıl girileceği hakkında bilgi ve rehberlik sağlanması

Mentörler ayrıca, gençlerin yetişkinliğe geçişiyle ortaya çıkan bazı gelişim aşamalarında rehberlik edebilir. Mentörlük organizasyonları, hizmet sunumunda sistem boşluklarının tanımlanması ve azaltılmasını sağlamak için ulusal ve uluslararası düzeyde güçlü sesler haline gelebilirler.

Doğrudan mentörlük hizmetlerinin ve sistem iyileştirme stratejilerinin geliştirilmesinin ikili hedeflerini desteklemek için, rehberlik için bir örgütlenme çerçevesi gereklidir. Aşağıdakiler böyle bir çerçeve programı belirtmektedir.

4.2. Gençlik Gelişimi ve Genç Liderlik Yeterliliklerinin Geliştirilmesi

Gençlik gelişimi ve gençlik liderliği ile ilgili tanımların ve güncel araştırmaların gözden geçirilmesi sırasında, ortak yetkinlikler ve sonuçlar beş gelişim alanına ayrılabilir. Pozitif gençlik gelişimine anahtar bileşenler: Çalışma, Öğrenme, Gelişim, Bağlantı Kurma ve Yönlendirme'dir (Ferber, Pittman ve Marshall, 2002).

Beş gelişim alanı:

Çalışma: Mesleki yöndeki olumlu tutumlar, beceriler ve davranışlar bu gelişim alanını karakterize eder. Gençler, çalışma dünyasında yer almalarını sağlayacak faaliyetlere aktif olarak katılmalı ve sadece belirli bir kariyer için gerekli olan becerileri değil, aynı zamanda iş bulmak ve sürdürmek için gereken iş hazırlık becerilerinin uygulama fırsatının da sunulduğu aktivitelerde yer almalıdır.

Kişinin kendi kariyer gelişim sürecine katılımı, bilinçli seçimler yapmaları konusunda büyük önem taşımaktadır. Engelli gençlerin kariyer hedeflerini belirleme ve planlamayı, ayrıca belirli alanlarda diğer bireylerle ağ oluşturmayı destekleyen faaliyetlere ihtiyaçları vardır. Bazı gençlerin ise eğitim-öğretim faaliyetlerine katılmaları ve işyerine katılım gösterebilmeleri için mekansal düzenlemelere ihtiyaçları olabilir.

Öğrenme: Olumlu temel ve uygulamalı akademik tutumlar, beceriler ve davranışlar bu gelişim alanını karakterize eder. Okulda edindikleri becerilerini kullanma veya diğer eğitim programlarını farklı bir bağlamda kullanma fırsatı verilerek bu yetkinlik alanının desteklenmesi sağlanabilir.

Gençlik sadece akademik başarı için daha yüksek bir beceriye değil, aynı zamanda başarıya ulaşmak için bir öğrenme stratejisi geliştirme becerisini edinmesi teşvik edilmelidir.

Engelli gençlerin kişisel gelişim planlarını nasıl geliştireceklerini ve kullanacaklarını öğrenmeleri ve belirli kariyer seçenekleriyle ilgili eğitim ve öğretim desteklerinin tanımlanması gerekmektedir.

Bu gençler ayrıca, bireysel eğitim hizmetlerine ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için akademik müfredatla birlikte toplum hizmetini birleştiren bir öğretim yaklaşımına ihtiyaç duyabilmektedirler.

Gelişim: En uygun fiziksel ve duygusal iyilik halini sağlayarak gösterilen tutumlar, beceriler ve davranışlar bu alanı karakterize eder.

Genç bir kişinin yetişkinlikte başarıya ulaşması için entelektüel ve sosyal yetkinliklere sahip olmasının yanı sıra fiziksel ve duygusal sağlığını en üst düzeyde tutabilmek için gereken yetilere sahip olması beklenmektedir. Bu, kişinin fiziksel sağlığını tehlikeye atabilecek ortamları ve durumları tanımlama yeteneğine sahip olmayı da içermektedir. Gelişim alanının

ana gerekliliği ise, kişinin fiziksel ve zihinsel sağlığını geliştiren durumları tanımlama ve değerlendirme yeteneğine sahip olmasıdır. Gelişme, gençliğin kendine özgü koşulları ve yetenekleri tarafından belirlenen fiziksel ve duygusal iyilik hali arasındaki ideal ilişkidir.

Engelli gençler ve akranları sosyal yaşam, eğlence, fiziksel ve zihinsel sağlık ihtiyaçları ile ilgili toplum kaynakları hakkında bilgiye gereksinim duyabilirler.

Bağlantı Kurma: Bu alan olumlu sosyal davranışların, becerilerin ve tutumların gelişmesi anlamına gelir. Kişilerin yaşlılar, akranlar, süpervizörler, aile ve diğer topluluk üyeleriyle olan ilişkileri kişinin davranışlarını, becerilerini, tutumlarını ve çeşitliliğe karşı hoşgörülerini etkilemektedir. Bir gencin bu alandaki gelişim düzeyi, yaşamın ilerleyen dönemlerinde çeşitli ilişkiler kurmaya nasıl devam edeceğini, iş ve kişisel yaşamındaki talepleri ne ölçüde dengeleyeceğini belirleyecektir. Dahası, bu ilişkileri gençlere olumlu yönde katkısı olacak şekilde sürdürmek, bu gelişim alanının amacıdır.

Bağlantı kurma süreçleri engelli gençler için, destekleyici teknolojinin kullanımı, ulaşım hizmetleri, işyeri mekansal kullanımı ve bağımsız yaşamı teşvik eden diğer hizmetler de dahil olmak üzere bir dizi destek hizmetine erişimi ve kullanımını öğrenme gibi ek faktörler içerebilir.

Liderlik ve Yönlendirme: Bu alan sivil katılım ve kişisel hedef belirleme çerçevesinde pozitif becerilerin, tutumların ve davranışların geliştirilmesine odaklanmaktadır.

Toplumsal olarak olumlu faaliyetler gösteren, kamu çalışmalarına katılmaya istekli ve sivil arenada aktif katılım sağlayabilen gençlerin, yurttaşlık bilincine sahip yetişkinler olma olasılığı yüksektir. Bu durumda, “yurttaşlık” terimi, tüm bir şehri, bir mahalleyi, bir topluluğu veya bir kamu ortamına ilişkin farklı bir ortamı ifade edebilir. İdeal olarak, hedefleri belirlemek ve karşılamak için içsel gücü ve vizyonu geliştiren bir genç, liderlik deneyimlerinden kişisel fayda sağlayacağı için, bir Dopler Etkisi yaratacaktır, bu nedenle çevresi meslektaşları ve iş arkadaşları ile çevrelenecektir.

Aşağıdaki tablo daha önce tartışılan beş gençlik gelişim alanının her biri için, mentörlerin kendilerinin gerçekleştirebilecekleri ya da başkalarıyla işbirliği yapabilecekleri bir dizi önerilen aktiviteyi detaylandırmaktadır.

4.3. Beş Gelişim Alanı

Gerekli Alanlar	Gelişimsel Alan	Mentörlük Stratejileri
Okul Temelli Hazırlık Deneyimleri	Öğrenme , temel ve uygulamalı akademik tutum, beceri ve davranışlara dayanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Kişisel gelişim planının geliştirilmesine yardımcı olmak • Eğitim ve öğretimi zenginleştirmek için gereken kaynakları ve destekleri belirlemek • Kariyer hazırlığı için ihtiyaçların belirlenmesi • Birebir ders desteği ve informal akademik öz değerlendirmenin sağlanması • Öğrenme fırsatlarını keşfetmek
Kariyer Hazırlığı ve İş Temelli Öğrenme Deneyimleri	Çalışma , meslek, kariyer ve mesleki gelişimdeki beklentileri karşılamak için gerekli olan olumlu tutum, beceri ve davranışlara odaklanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Kariyer arama aktivitelerini ve araçlarını tanıtmak • Belirli bir alanda bireylerle iletişim ağı oluşturma hakkında bilgi vermek • Kariyer hedefi belirlemeyi ve planlamayı desteklemek için aktiviteleri teşvik etmek • İş başı eğitimi, işyeri ziyaretleri ve turlar hakkında bilgi vermek
Gençlik Gelişimi ve Liderlik	Gelişim , en yüksek fiziksel ve duygusal refahı sürdürmeyi sağlayan tutum, beceri ve davranışlar üzerine odaklanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Problem çözme ve çatışma çözümünü keşfetme • Sosyal, rekreasyonel, fiziksel ve zihinsel sağlık ihtiyaçları ile ilgili sosyal kaynaklar hakkında bilgi paylaşımı yapmak • Sosyal faaliyetlerin, eğlence ve spor etkinliklerinin rolünün desteklenmesi • İş, okul ve yaşamın dengelenmesi için stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda yardımcı olmak
Gençlik Gelişimi ve Liderlik	Yönlendirme ve Liderlik , Pozitif beceriler, tutumlar, katılım ve kişisel hedef belirleme üzerine odaklanan gelişim alanıdır.	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlik liderliği geliştirme deneyimlerini teşvik etmek • Sosyal aktiviteleri ve gönüllülüğü teşvik etmek • Grup katılımını ve diğer birey ve gruplarla işbirliğini teşvik eden gençlik

		etkinliklerinin desteklemek
Bağlantı Kurma Etkinlikleri	Bağlantı Kurma , olumlu sosyal davranışların, becerilerin ve tutumların gelişmesi anlamına gelir.	<ul style="list-style-type: none"> • Öz yeterlilik kaynakları ile ilgili bilgi sağlamak • İş ve yaşam dengesini teşvik etmek • Anlayış ve hoşgörüyü teşvik eden kültürel aktiviteleri teşvik etmek • Toplum hizmetleri hakkında bilgi sağlamak.

5. KARIYER HAZIRLIĞI İÇİN MENTÖRLÜK

Mentörler Neler Yapabilir?

Bir mentör bireysel olarak ancak bir ayda birkaç saatten fazla olacak şekilde temas kurduğunda ve güven bağı güçlü olduğunda ilişki, iletişim kurma aşamasının ötesine geçebilir ve gençliğin gelişim hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilecek faaliyetlere dönüşebilir. Bu faaliyetler formal ve yapılandırılmış olabileceği gibi informal ve daha az yapılandırılmış olabilir.

Okul Temelli Hazırlık Deneyimleri - Öğrenme: Mentörlere ihtiyaç duyan gençlerin aynı zamanda akademik desteğe ihtiyacı olabileceği için, mentörler gelişimsel öğrenme alanında da yardımcı olabilirler. Öğrenme hedefleri okulda, bir grupta veya çevrimiçi olarak ele alınabilir. Öğretmen veya danışmanların yardımıyla, mentörler belirli sınıflar veya yaklaşan testler için ders vererek yardımcı olabilir. Mentörler aynı zamanda sınıf projelerinde, hizmet öğrenmede, kamusal performanslarda veya sanat etkinliklerinde yardımcı olabilir. Bunlara ek olarak kişisel gelişim ve kariyer fırsatlarını etkileyen yaşam boyu öğrenmenin önemini ve değerini de gösterebilir.

Kariyer Hazırlığı ve İşe Dayalı Öğrenme Deneyimleri - Çalışma: Birçok gencin çalışma ve iş-hazırlık deneyimleri sınırlı olduğundan, mentör bu alanlarda önemli bir rol oynamaktadır. Bir okulda veya sosyal bir ortamda, mentör, internetten yararlanarak, belirli mesleklerin görevlerini ve niteliklerini keşfetmek, özgeçmişleri ve niyet mektuplarını yazmak, iş görüşmesi provası yapmak, iş aramak için stratejiler belirleme konusunda görüşmeleri yapmak gibi çalışmalarla gençleri destekleyebilir.

İş ile ilgili durumlarda, mentörler, belirli becerilere ve görevlere olduğu kadar, uygun şekilde giyinme, yetişkinlerle konuşma ve organize olma gibi teknik olmayan, sosyal becerilerin edinilmesi gibi konularda da yardımcı olabilirler.

Mentörler ayrıca, gençlere eğitim ve kariyer hedefleri koymada, bilgilendirme görüşmeleri düzenlemede ve staj ya da iş deneyimleri sağlama konusunda yardımcı olabilir.

Gençlik Gelişimi ve Liderlik – Öncülük Etme ve Gelişim: Bu iki gelişim alanında yer alan beceri, tutum ve davranışların kazanılması hem olumlu gençlik gelişimini hem de liderliği desteklemektedir. Tüm gençlerin kendilerine güven geliştirmeleri için fırsatlara ihtiyacı vardır. Mentörler, toplum hayatına nasıl olumlu bir şekilde katılacaklarını, sağlıklı ve güvenli yaşam tarzlarını nasıl kazanacaklarını ve problem çözme, çatışma çözme, uzlaşma, para yönetimi gibi yaşamsal becerileri hayatlarında kullanmayı öğrenmelerinde yardımcı olabilirler. Modellenen davranışlar sorumluluk geliştirme konusunda mentilere yardımcı olabilir.

Bağlantılı Aktiviteler – Bağlantı Kurma: Gençlerin olumlu sosyal davranışlar, beceriler ve tutumlar geliştirmeleri için fırsatlara ihtiyacı vardır. Mentörler, gençlerin yetişkinlerle ve akranlarıyla kaliteli ilişkiler geliştirmesi ve toplum kaynaklarına nasıl ulaşılacağına dair bir anlayış geliştirmeleri için motivasyon sağlayabilirler ve önemli bir destek kaynağı olabilirler.

Diğer insanlara karşı farkındalık geliştirme, kültürel farklılıkların olduğunu kabul etme ve kişisel sorumluluklarının bilincinde olmak, gençlerin yetişkin hayatına geçişte belirleyici olan önemli adımlardır.

6. ENGELLİ GENÇLERE MENTÖRLÜK SÜRECİNDE DAİR İPUÇLARI

- Engelli gençler, her şeyden önce akranları gibi genç bir bireydir. Bütün gençler gibi, ergenlik karmaşaları ile yüzleşirler ve etraflarındaki insanlar ve olaylar tarafından derinden etkilenirler. Arkadaşlıklar, cinsellik, aile ve diğer ilişkilerle ilgili konular onlar için de çok önemlidir.
- Engelli gençler ihtiyaçlarını bilir ve genellikle bu ihtiyaçları başkalarına ifade edebilirler.
- Bazı engelli gençler belirli aktiviteleri gerçekleştirmek için daha fazla zaman harcarlar. Engelli gençlerle çalışan yetişkinlerin, engelli gencin bir yere seyahat etme, konuşma-yazma yoluyla iletişim kurulması, okuma, problem çözme gibi belirli iş görevlerini yerine getirmesi

konusunda tepki verme zamanının bireyin yetersizliğinin ve zeka düzeyinin göstergesi olmadığını bilmeleri gerekmektedir. Ayrıca, tepki verme süresinin gençlerin anlayıştan yoksun olduğu ya da onların sizi görmezden geldiği anlamına da gelmediğinin anlaşılması gerekmektedir.

Her ne kadar engelli bir genç için var olan görevi ondan daha verimli bir şekilde yerine getirebiliyor olsanız da, görevi tamamlamak için engelli gence fırsat verin. Eğer yardımınıza gereksinim duyarsa , sizden bunu isteyecektir.

- Bazı engelli gençler ilaç almaktadır. Bazı ilaçlar diğer alınan ilaçlarla etkileşimde bulunabilir. Bu etkiler günden güne veya saatte saatte değişebilir. İlacı alması gereken genç, bazen çeşitli nedenlerden dolayı ilaçlarını almamayı tercih edebilir. Kişinin kendi kendine madde kullanımı (yasadışı uyuşturucu veya alkol kullanarak) da yaygındır.
- Bazı engelli gençlerin birden fazla engeli bulunmaktadır. Bazen bir engellilik durumu, ruh sağlığı bozukluğuna neden olmaktadır.
- Bazı engelli gençlerin test ve değerlendirme ile ilgili zorlukları vardır. Gençler genellikle engelli olmayan “ortalama” öğrenciler için norm olan testlere tabi tutulurlar. Öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler, dikkat sorunları, görme bozuklukları ya da diğer bedensel engelleri olan kişiler genellikle bu materyallere diğer akranları kadar kolay erişeme. Bu nedenle, yapılan değerlendirmelerde elde edilen sonuçlar geçerli ve güvenilir olmayabilir. Testlerden alınan düşük puanlar mutlak olarak zekanın bir yansıması olarak görülmemelidir.
- Engelli bir birey ile tanışıldığında selamlama sırasında, el sıkışmak uygundur. El kullanımı sınırlı olan veya yapay uzuv kullanan kişiler genellikle el sıkabilirler (Sol el ile el sıkışması kabul edilebilir bir selamlamadır).
- Engelli insanların, tüm insanlar gibi kendileri hakkında uzman olduklarını unutmayın. Neyi sevip sevmeklerini ve neleri yapip yapamayacaklarını bilmektedirler.
- Yardım sunarsanız, teklif kabul edilene kadar bekleyin. Sonra dinleyin ya da ondan ne yapmanız gerektiği ile ilgili talimat isteyin. Teklifiniz kabul edilmezse ısrar etmeyin veya bundan dolayı rahatsız hissetmeyin.
- Ne yapacağınızdan emin olmadığınız zaman soru sormaktan çekinmeyin.
- Genelde engelli bireyler, ilk konuşma sırasında engelliliğinin kökenini veya ayrıntılarını hakkında konuşmak istemezler.

- Birinin engelliliği hakkında kişisel sorular sormaktan kaçının. Sormanız gerekiyorsa, duyarlı olun ve saygı gösterin.
- Engelli bireylere kişisel asistan veya işaret dili tercümanı eşlik edebilir. Her zaman iletişiminizi öncelikle bireye yönlendirin, yardımcı olan kişiye değil.
- Normal konuşma tonu ve stili kullanın. Eğer sizin daha yüksek sesle konuşmanıza ihtiyacı varsa bunu sizden isteyecektir.
- Kişi bedensel engelinden dolayı eğer görmüyor, duymuyor ya da koşamıyorsa ve siz konuşma içerisinde “Koşmalıyım”, “Daha sonra görüşmek üzere” veya “Duyduğumu biliyorsunuz” gibi ifadeleri kullanmanız gerekiyorsa, bunları kullanmaktan çekinmeyin. Engelli bireyler bu ifadeleri her zaman kullanırlar.
- Pek çok kişinin belirgin olmayan engellere sahip olabileceğini unutmayın. Sadece bir engelliliği göremediğiniz için var olmadığı anlamına gelmez.
- Bazı şeyleri yapmanın engelli bir kişi için daha fazla zaman alabileceğini göz önünde bulundurun.
- Konuşmakta zorluk çeken bir kişiyle konuşurken sakın bir şekilde onu dinleyerek dikkatinizi gösterin. Anlamadığınızda kişiden ne dediğini tekrar etmesini isteyin.
- Sakın, yavaşça ve doğrudan işitme bozukluğu olan bir kişiye konuşun. Kişinin kulağına bağırmayın veya konuşmayın. Yüz ifadeleriniz, jestleriniz ve vücut hareketleriniz kişinin sizi anlamasında yardımcı olur. Anlaştığınızdan emin değilseniz, mesajınızı yazarak ifade edebilirsiniz.
- Kişiye isminizi ve nerede bulunduğunuzu söyleyerek görme engelli bir kişiyi selamlayın. Yürüme yardımı sunduğunuzda, kişinin kolunuzu almasına izin verin ve ardından eğilmeye yaklaşırken veya sağa veya sola dönerken ona söyleyin.
- Engelli bireyler normal görevleri yerine getirdiğinde aşırı övgüden kaçının. Bir engelle yaşamak, çoğu insanın hayatında bir noktada yapmak zorunda olduğu ve abartılı övgüler istemeyen bir durumdur.
- Engelli insanların aşırı cesur, özel veya insanüstü olduklarını ima eden terimlerden kaçının.
- Tüm yardımcı cihazları (ör. Bastonlar, tekerlekli sandalyeler, koltuk değneği, iletişim kartları, servis köpekleri, vs.) kişisel mülkiyet olarak saygı gösterin. Belirli ve açık izin verilmedikçe, onları taşımayın, hareket ettirmeyin ya da kullanmayın.

- Çalışma sırasında rehber evcil hayvan veya refakatçi köpek ile ilgilenmeyin.
- Sosyal etkinlikleri herkese açık hale getirin. Tekerlekli sandalyeye uygun yerlerde saklayın.
- Bir toplantı veya başka bir etkinlik planlarken, engelli bir kişinin ihtiyaç duyabileceği özel bir alanı bulundurmaya dikkat edin.
- Rahatlayın. Herkes hata yapabilir. İstemsiz bir şekilde nazik olmadığınızı düşündüğünüz noktalarda özür dileyin. Mizah duygunuzu kullanın ve iletişim için istekli olun.

7. ENGELLİ BİREYLERE ÖZGÜ MENTÖRLÜK PROGRAMI AKTİVİTELERİ

Aşağıdaki tablo, gençler için rehberlik programları ile ilgilenen herhangi bir kuruluş için iyi bir başlangıç noktası niteliğindedir. Engelli gençler için mentörlük stratejileri üzerinde çalışırken, engelli birçok gencin göz ardı edilme deneyiminin olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle grup aktivitelerinin mentörlük hizmetlerinin bir parçası olması gerekir. Bunu gerçekleştirmenin bir yolu da, Bağımsız Yaşam Merkezleri gibi dezavantajlı gençlerin savunuculuğu yapan gruplar veya gençlik liderliği programına sahip gençlik grupları ile ortaklık kurmaktır. Bu çalışmalar, kendini temsil edebilme, bağımsız yaşam, ulaşım becerileri, finansal ve yardım planlaması (ör., tıbbi ve gelir desteği), engellilik tarihi, hukuk, kültür, politikalar ve uygulamaların ve toplum kaynaklarının anlaşılabilmesi gibi bilgi ve becerilerin kazanılmasını destekleyebilir.

GELİŞİMSEL AMAÇLARI DESTEKLEYEN MENTÖRLÜK FAALİYETLERİ		
Öğrenme, temel ve uygulamalı akademik tutum, beceri ve davranışlara dayanır.		
Okul Temelli Hazırlık Deneyimleri	Mentörler, gençlerin aşağıda belirtilen gelişim hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilir: <ul style="list-style-type: none"> • Temel matematik, okuma ve yaratıcı ifade becerilerini geliştirilmesi • Eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirilmesi • Akademik becerileri ve gelecekteki eğitim-öğretiminde ihtiyaç duyulan alanların öz değerlendirmesi	Gelişimsel hedefleri destekleyen mentörlük faaliyetleri: <ul style="list-style-type: none"> • Bire bir ders • Koçluk • Yeniden yaratma • Kişisel gelişim planı oluşturmaya yardımcı olmak

Öğrenme, temel ve uygulamalı akademik tutum, beceri ve davranışlara dayanır.

Okul Temelli Hazırlık Deneyimi	<p>Mentörler, aşağıda belirtilen şekillerde, özel ihtiyaçlara sahip olan engelli gençlere yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kişisel geçiş planlarını kullanmayı öğrenmek, gerektiğinde özel ders gibi ekstra desteklerin alınması • Okul ortamındaki özel ve bireysel öğrenme alanlarına erişimin sağlanması • Eğitim ortamlarında talep edebilecekleri ve kontrol edebilecekleri uygun mekansal bilgilerinin sağlanması • Okul personeli olan ya da olmayan yüksek nitelikli geçiş destek personelinin belirlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlerin akademik becerilerini toplumun ihtiyaçlarına uyarlamasına yardım etmek • Gençlerin öğrenme ve değerlendirmeyi tanımlamasına ve bunlara erişmesine yardımcı olunması • Gençlerin, okul ve topluluklarda yüksek nitelikli destek personelinin tanınmasına yardımcı olmak • Gençlerin okul notlarını izlemek ve kendi kendilerine değerlendirme yapmalarına yardımcı olmak • Gençlerin öğrenme deneyimlerini (örneğin, deneme, resim, portfolyo veya matematik sınavı) vurgulayan bir çalışma dosyası geliştirmek • Gençlerin kolej ve burs olanakları hakkında bilgi edinmelerine yardımcı olunması
--------------------------------	--	---

Çalışma, meslek, kariyer ve mesleki gelişimdeki beklentileri karşılamak için gerekli olan olumlu tutum, beceri ve davranışlara odaklanır.

Kariyer Hazırlığı ve Çalışma Temelli	<p>Mentörler, gençlerin aşağıda belirtilen gelişim hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşe hazır olma becerilerini tanımlanması • Eğitim gereksinimlerini veya eğitimi tamamlamak için stratejileri tanımlanması • Bireyin güçlü yanlarını ve potansiyellerinin belirlenmesi	<p>Gelişim hedeflerine ulaşılmasını destekleyen mentörlük faaliyetleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kariyer değerlendirmeleri, işbaşı, iş ve kariyer fuarları, işyeri ziyaretleri ve turları dahil olmak üzere kariyer arama faaliyetlerine katılma • Kariyerle ilgili hedeflerin planlanması ve belirlenmesi
--------------------------------------	---	--

Çalışma, meslek, kariyer ve mesleki gelişimdeki beklentileri karşılamak için gerekli olan olumlu tutum, beceri ve davranışlara odaklanır.

Kariyer Hazırlığı ve Çalışma Temelli Öğrenme Deneyimleri	<p>Mentörler, aşağıda belirtilen şekillerde, özel ihtiyaçlara sahip olan engelli gençlere yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uygun finansal fayda planlaması ve kariyer seçenekleri arasındaki ilişkilerin anlaşılması • İş ve sosyal yaşamı için destek ve mekansal erişim ve iş yerinde, evde ve toplumda uygun destek ve makul mekanları talep etme, bulma ve güvence sağlanmasının öğrenilmesi • Destek taleplerini ve mekansal ihtiyaçlarını potansiyel işverenlere ve hizmet sağlayıcılara iletmenin öğrenilmesi • Çevre ziyaretleri, işyeri gözlemleri, staj ve topluluk hizmeti gibi iş tabanlı arama faaliyetlerine katılmak için çoklu fırsatlara erişimin sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> • Yaz stajı da dahil olmak üzere çeşitli staj ve iş tecrübesi bulmak, iş becerilerini öğrenmek ve uygulamak • Girişimcilik eğitimi alma konusunda destek verilmesi • Benzer ilgi alanlarına sahip diğer gençlerle ağ kurma • Hazırlık amaçlı mülakat pratikleri yapmak • İşe hazırlık çalışmalarına katılmak • Belirli endüstrilerin temsilcilerine gençlik katılımcılarına iş fırsatları ve sektörlerinde çalışmanın detayları hakkında konuşmak için ziyaretler düzenleme • Hazırlık dahil olmak üzere iş aramalarında niyet mektubu yazımında yardım sağlanması • İş koçluğu sağlamak • Bilgisayar ve diğer güncel işyeri teknolojilerini kullanabilecekleri öğrenme etkinliklerine katılmak
--	--	---

Liderlik ve yönlendirme; bireysel amaçları belirleme ve sosyal girişimlere katılma konusunda, kişisel beceri, tutum ve davranışları merkeze alırken, **Gelişim;** fiziksel ve duygusal iyi olmayı gösteren tavır, davranış ve becerilere odaklanır.

Gençlik Gelişimi ve Liderlik	<p>Mentörler, gençlerin aşağıda belirtilen gelişim hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kişisel değerleri ifade etme yeteneğini geliştirmek • Kendine ve başkalarına karşı sorumluluk duygusu göstermek • Durumları değerlendirme ve gereksiz riskli durum ve faaliyetlerden kaçınma yeteneği göstermek • İyi beslenme, fiziksel egzersiz ve hijyen bilgisi ve pratiğini sergilemek • Günlük yaşam becerilerini gösterebilmek • Gençlik liderliği geliştirme deneyimlerini teşvik etmek • Sosyal çalışmalarda gönüllü olarak yer almayı teşvik etmek • Grup katılımını ve diğer birey ve gruplarla işbirliğini teşvik eden gençlik etkinliklerini teşvik etmek	<p>Gelişim hedeflerine ulaşılmasını destekleyen mentörlük faaliyetleri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Birebir ders • Koçluk • Problem çözme, çatışma çözümü ve kendini ifade edebilme • Eğitim • İletişim, müzakere ve kişisel sunum becerilerini geliştirmek için fırsatlar sağlamak • Spor ve rekreasyon faaliyetlerine katılmak • Paranın nasıl yönetileceği, ulaşımın nasıl yapılacağı, bir bütçeye göre alışverişin nasıl yapılacağı, araç satın alınabileceği ve sigorta temin edileceği gibi yaşam becerileri konusunda eğitim sağlanması • Fiziksel ve ruhsal sağlık hizmetleri, hekimler, sigorta şirketleri, parklar, marketler, mağazalar, eczaneler vb. ile ilgili bir sosyal kaynaklar haritasının oluşturulmasında gençlere yardım edilmesi • Yemek organizasyonları planlama ve hazırlama faaliyetlerinde bulunmak
------------------------------	--	---

Liderlik ve yönlendirme; bireysel amaçları belirleme ve sosyal girişimlere katılma konusunda, kişisel beceri, tutum ve davranışları merkeze alırken, **Gelişim;** fiziksel ve duygusal iyi olmayı gösteren tavır, davranış ve becerilere odaklanır.

Gençlik Gelişimi ve Liderlik	<p>Mentörler, aşağıda belirtilen şekillerde, özel ihtiyaçlara sahip olan engelli gençlere yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arabuluculuk ve çatışma çözümü eğitimine katılım sağlamak • Takım dinamiği ve proje yönetimi eğitimine katılım sağlamak • Liderlik becerilerini ve benlik saygısını güçlendirmek için kendini savunma ve çatışma çözme becerilerini öğrenmek veya geliştirmek. • Akran baskılarını yok etme stratejilerini öğrenmek. • Güvenilir bilgi kaynaklarına nasıl erişileceğini öğrenmek. • Engelli ve engelsiz kişiler de dahil olmak üzere mentörleri ve rol modelleri belirlemek • Engellilik tarihi, engellilik kültürü ve engellilik hakları politikasının yanı sıra hakları ve sorumluluklarıyla ilişkili bir anlayış geliştirmek. • Yerel veya ulusal seçimlerde seçmen kaydı oluşturmak ve oylamaya katılma • Belediye toplantılarına katılma • Park temizliği düzenlemek veya bir oyun alanı oluşturmak gibi gönüllü sosyal faaliyetlerde bulunma • Yerel bir sosyal konuda tartışmalara katılma • Akran arabulucusu olmak için eğitimlere katılma • Bir mektup yazma kampanyasına katılma • Yerel devlet memurları ve politika yapımcılarla görüşme • Şehirdeki bir gençlik danışma komitesi, okul yönetimi, eğitim merkezi veya benzer ilgili kuruluşlara katılım gösterme • Liderlik ilkeleri ve tarzları konusunda öğrenme aktivitelerine veya kurslarına katılma • Kulüp görevlisi, yönetim kurulu üyesi, takım kaptanı veya koç gibi liderlik rollerini üstlenecek faaliyetlerde bulunma
------------------------------	---

Bağlantı Kurma, olumlu sosyal davranışların, becerilerin ve tutumların gelişmesi anlamına gelir.

Bağlantı Kurma Aktiviteleri	<p>Mentörler, gençlerin bu gelişim hedeflerine ulaşmasına yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yetişkinler ve akranlarla ilişkili olarak çatışma çözme ve aktif dinleme etkili kişilerarası iletişim beceriler göstermek • Önemli toplumsal kaynaklar hakkında bilgi sağlamak <p>Mentörler, aşağıda belirtilen şekillerde, özel ihtiyaçlara sahip olan engelli gençlere yardımcı olabilir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uygun yardımcı teknolojilerin bulunması. • Topluluk oryantasyonunun ve hareketlilik eğitimini belirleme (örneğin, erişilebilir ulaşım, otobüs güzergahları, konut ve sağlık klinikleri.) • Bağımsız yaşam merkezleri ve diğer tüketici odaklı programlar gibi program sonrası desteklere katılım göstermek • Kamu yardımlarından kendi kendine yeterliliğe geçiş sürecinde mevcut olanaklar ve bu olanakların en üst düzeye çıkarılması ile ilgili bilgiler dahil olmak üzere, danışmanlık almak. • Gençleri yetişkin rmentörleriyle ilişkilerini güçlendirecek mentörlük aktiviteleri düzenlemek	<p>Gelişimsel hedeflere ulaşılmasını destekleyen mentörlük faaliyetleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Birebir ders • Koçluk • Problem çözme • Yeniden yaratma • Anlaşmayı ve hoşgörüyü teşvik eden kültürel etkinliklerde bulunmak • Toplumsal hizmet ve sivil katılımı teşvik eden akran ve grup aktiviteleri sağlamak • Mevcut ulaşım sistemine, yardımcı teknolojilere, zihinsel ve fiziksel sağlık hizmetlerine ve teşvik fırsatlarına erişim konusunda eğitim sağlanması, bilgi verilmesi
-----------------------------	--	---

Bağlantı Kurma, olumlu sosyal davranışların, becerilerin ve tutumların gelişmesi anlamına gelir.

Bağlantı Kurma Aktiviteleri	<ul style="list-style-type: none"> •Gençlere birebir ders alabilecekleri ya da verebilecekleri ders etkinlikleri sağlamak • Diğerlerine mentörlük etmek • Gençlerin iletişim ve araştırma becerilerinin gelişimini desteklemek için toplumdaki kaynakları tanımlayan araştırma etkinlikleri hazırlamak • Arkadaşlara, aile üyelerine ve mektup arkadaşlarına mektup yazma • Kişinin ilgilendiği kariyer alanında bir iletişim ağı oluşturmaya başlamak için iş ve ticaret fuarlarına katılmak • Örnek iş görüşmelerine ve rol oynamaya dayalı diğer işyeri senaryolarına katılmak • Ahenk, takım çalışması ve aidiyet duygusu yaratan pozitif akran ve grup aktiviteleri sağlamak	
-----------------------------	--	--